Preventie van criminaliteit

H. Berkmoes*

Inleiding

1 De preventie van criminaliteit geniet de laatste tijd een ruime belangstelling vanwege de politiediensten en de politieke overheid: begin 1985 werd door de Minister van Binnenlandse Zaken en Openbaar Ambt een nationale campagne opgezet 'Veiligheid, daar zorgen wij best samen voor'; op 15 april werd een studiedag omtrent dit onderwerp gehouden aan het Hoger Politie-Instituut[1]; te Antwerpen werd pas een Provinciale Commissie Misdaadpreventie geïnstalleerd[2]; tenslotte werd door de Gemeenschapsminister voor Binnenlandse Aangelegenheden op 6 juni aan de pers een project voorgesteld ter voorkoming van fietsendiefstal.

2 Rechtstreekse aanleiding voor deze, en gelijkaardige, initiatieven zijn ongetwijfeld de preventieve campagnes geweest die de rijkswacht in 1982 startte en waarbij duidelijk werd dat ook voor politiediensten preventie méér inhoudt dan afschrikking en ontrading door de loutere zichtbare aanwezigheid.

Het feit dat deze trend geïnitieerd werd door de politiediensten, verklaart ook deels de schaarse Belgische literatuur omtrent het onderwerp en de voornamelijk praktisch gerichte inhoud ervan. Een nadeel hiervan is dat de toeschouwer preventie al te vlug identificeert met één der gebruikte technieken, namelijk het verstrekken van voorlichting, in hoofdzaak m.b.t. eigendomsdelicten, aan potentiële slachtoffers.

3 De opzet van dit artikel is het algemeen kader waarin preventie werkzaam is, haar inhoud en beperkingen en de nationale activiteiten in dit domein te schetsen. Tevens worden ter illustratie van hetgeen volgt twee preventieprojecten voorgesteld.

Concept

4 Preventie situeert zich als begrip tussen de sociaal criminele profylaxie en de 'technopreventie' zoals die vaak door politiediensten middels beveiligingsadviezen uitgevoerd wordt. Daarenboven hebben alle onderzoeken in de criminologie wel iets te maken met het voorkomen van misdrijven al is het maar omdat zij

---

* Lic. crim. R.U. Gent; Bureau Voorkoming Misdrijven, Generale Staf Rijkswacht.

1. Preventie is trouwens het onderwerp van een meerdaags seminarie, ingericht door het HPI in het najaar 1985.
2. X, 'Antwerpen kreeg de nationale primeur. Provinciale Kommissie voor Misdaadpreventie geïnstalleerd', *Gazet van Antwerpen*, 30 april 1985, 3.

adviezen, impliciet of expliciet, bevatten hoe met een criminaliteitsvorm om te gaan.[3]

Preventie blijkt aldus een elastische term te zijn die zowat elke activiteit omvat die het doel heeft de frequentie van het plaatsvinden van misdrijven te beperken: voorlichting van potentiële slachtoffers, politiële toezichtsdiensten, resocialisatie, modaliteiten in de strafuitvoering, decriminalisatie, sommige vormen van jeugdzorg tot het uitreiken van waarschuwingen aan overtreders.[4] Iets meer formeel maar toch nog vrij ruim is de bepaling van 'politiële' preventie als geheel van acties, geïnitieerd, ondersteund, gecoördineerd, uitgevoerd of aangebracht door de politie op basis van feitelijke gegevens met als doel de kans dat een misdrijf plaatsvindt minstens te verlagen en of de schade die hieruit kan voortvloeien te beperken.[5]

5 Meer duidelijkheid bieden enkele typologieën. Het meest klassieke is het onderscheid tussen primaire, secundaire en tertiaire preventie.[6] Primaire preventie doelt doorgaans op de identificatie van de elementen uit de fysieke en sociale omgeving die gelegenheden voor het begaan van misdrijven doen ontstaan en de manipulatie ervan zodat een misdrijf niet kan plaatsvinden. (door technische voorzieningen, politietoezicht,...) Secundaire preventie betreft de vroege identificatie van potentiële daders tegenover dewelke opvoedende, recreatieve en therapeutische maatregelen genomen worden; tertiaire preventie behelst het voorkomen van recidive.

6 Onderscheid kan ook gemaakt worden op basis van de doelgroep (dadergericht versus slachtoffergericht)[7], van de finaliteit (elimeren – oorzaakgericht versus beheersen – symptoomgericht)[8] of van de oorsprong van de actie (gesteund op het strafrechtsysteem versus gemeenschap).[9]

---

3. DENKERS, F.A.C.M., 'De relevantie van beleidsgericht onderzoek naar de preventie van criminaliteit', *Delikt en Delinkwent*, 1979, 601.
4. HOUGH, J.M., CLARKE, R.V.G. en MAYHEW, P. 'Introduction', in *Designing out crime*, CLARKE, R.V.G. en MAYHEW, P. (ed.), London, HMSO, 1980, 1; BRUGGEMAN, W., 'Veilig ondernemen: schakel in de preventie', *Panopticon*, 1984, 181.
Voorbeelden van ruime begripsbepalingen: NORMANDEAU, A. en HASENPUSCH, B. 'Stratégie de prévention du crime au Canada', *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique*, 1980, 9: RUPPRECHT, R. 'The problems of prevention. Ten Assertions: ten demands' in *the Cranfield Papers. The proceedings of the 1978 Cranfield conference on the prevention of crime in Europe*, CRANFIELD INSTITUTE, Londen, Peel Press, 1978, 14: *Oriënteringsnota*, BUREAU LANDELIJK COORDINATOR VOORKOMING MISDRIJVEN, 's Gravenhage, 1981, 7: *Ensemble pour la prévention du crime, Manuel du practicien*, BUREAU DU SOLLICITEUR GENERAL, Ottawa, 1984, 1.
5. Zie ook BRUGGEMAN, W., *Naar een vernieuwde preventieve aanpak*, niet gepubliceerde lezing HPI, 15 april 1985, 4; VAN DIJK, B., 'Preventie een zaak voor iedereen', *Tijdschrift voor Politie*, 1983, (283), 285.
6. BRANTINGHAM, P.J. en FAUST, F.L., 'A conceptual model of crime prevention', *Crime and Delinquency*, 1976, (284) 286-296; Zie ook ALDERSON, J., 'Concepts of preventive policing', in *The Cranfield Papers*, 14-24; KUBE, E., 'Prävention - Bestandsaufnahme und Entwicklungstendenzen', *Die Polizei*, 1982, 82; NORMANDEAU, A; en HASPENPUSCH, B., *l. c.*, (9), 10.
7. DEFER, A., 'Le rôle et la place de la police dans la prévention du crime, *Revue de la Police Nationale*, 1975, 40-43.
8. VADER, R., 'Crime prevention in the Netherlands', in *The Cranfield Papers, o.c.*, 53.
9. DIERKENS, R., *De preventie van criminaliteit. Inleidende beschouwingen*, niet gepubliceerde

7 Pogingen om tot een internationale concensus te komen werden ondernomen tijdens de Cranfield Conferenties omtrent de preventie van criminaliteit in Europa[10] en thans binnen de Raad van Europa waar in de schoot van het 'Comité pour les problèmes criminels' aan een comité van experten inzake preventie in 1982 het mandaat gegeven werd aanbevelingen te doen met betrekking tot de inhoud en de organisatie van preventie.[11]

8 In dit mandaat wordt een eerste duidelijke begripsafbakening gegeven door de penale preventie – deze gesteund op de straf, haar werking en haar uitvoering – als studieobject uit te sluiten. Aldus wordt het duidelijk dat preventie in de eerste plaats gedefinieerd moet worden als een instrument van een criminele politiek en moet worden onderscheiden van andere 'instrumenten' zoals slachtofferhulp, resocialisatie, decriminalisering, behandeling van delinquenten en strafvervangende maatregelen.[12]

Tijdens de vierde vergadering (februari 1985) van dit comité werd de consensus bereikt om preventie in te delen in 'sociale' en 'situationele' preventie.[13] Sociale preventie omvat alle maatregelen die tot doel hebben de criminogene factoren te elimineren of te beperken. Ze is gebaseerd op de criminologische theorie inzake de etiologie van de criminaliteit en omvat akties m.b.t. de gezondheid, de opvoeding, de huisvesting, de beroepsaktiviteit en de vrijetijdsbesteding van de bevolking; deze preventie is nauw verbonden aan de sociaal-economische en culturele politiek van een land.

Situationele preventie verwijst naar de beïnvloeding van de factoren die het plegen van sommige criminaliteitsvormen bevorderen.[14]

9 Samenvattend kan gesteld worden dat er een zekere eensgezindheid bestaat in Europa, Canada en in iets mindere mate in de Verenigde Staten van Amerika om preventie te definiëren als het instrument door de Staat aangewend om criminaliteit te beheersen door het elimineren of het beperken van de criminogene factoren en door het adequaat beheer van factoren uit de onmiddellijke fysieke en sociale omgeving die gunstige gelegenheden uitmaken voor het plegen van misdrijven.

---

samenvatting van een lezing, HPI, 15 april 1985, 2; zie ook PETRUNIK, M. 'La prévention du crime et de la délinquance: aperçu des approches actuelles', *Impact*, 1982 (23) 23-24.

10. Deze seminaries werden opgezet door het Cranfield Institute en hadden plaats te Cranfield (1978), Münster (1979), Cranfield (1980), Zutphen (1981) en Roskilde (1982).

11. *Projet de mandat, approuvé par le Bureau du Comité Européen pour les problèmes criminelles*, PC-R-OP(83)1, RAAD VAN EUROPA, Straatsburg, 1982, 1.

12. *Zie Recommendation N⁰ R (83)7 du Comité des Ministres aux états membres sur la participation du public à la politique criminelle*, RAAD VAN EUROPA, Straatsburg, 1983, 1; zie ook REVIERS, P., 'Criminele politiek en rijkswacht', *Revue van de Rijkswacht*, 1982, Nr 89, 4; SCHWIND, H.D., 'Zur Kriminalpolitischen Lage in der Bundesrepublik Deutschland' in *Präventive Kriminalpolitik, Beiträge zur ressortübergreifenden Kriminal Prävention aus Forschung, Praxis und Politik*, SCHWIND, H., BERKHAVER, O. en STEINHILPER, G. (ed.), Heidelberg, Kriminalistik Verlag, 1980, 105.

13. *Avant-projet d'introduction du rapport explicatif de la recommendation*, PC-R-OP(85)4, RAAD VAN EUROPA, Straatsburg, 1985, 3.

14. Zie HOUGH, J.M., CLARKE, R.V.G. en MAYHEW, P., *o.c.*, 1.

3. Rechtvaardiging van een preventieve aanpak

10 Een verdere uitbouw van de preventieve actie wordt gerechtvaardigd door de volgende vaststellingen. Niettegenstaande het initiëren van een situationele actie vaak gesteund is op gegevens van geregistreerde criminaliteit, werkt het programma ook in op de verborgen criminaliteit en dit in tegenstelling tot andere technieken van criminaliteitsbeheersing. Een tweede reden is dat preventie het nadeel dat een misdrijf veroorzaakt voorkomt.[15] Tenslotte is preventieve actie een noodzakelijkheid gelet op het relatief falen van andere programma's.

Vele opiniërende artikelen maar ook onderzoek hebben zo langzamerhand wel aangetoond dat de verwachting ten aanzien van generale en individuele preventie te hoog gespannen zijn geweest.[16]

Hetzelfde kan gezegd worden van andere interventies: decriminalisering, therapeutische tussenkomsten, sociale hervormingen buiten het strafrechtsysteem om, verhoging van politiemiddelen en verandering in de politietaktiek.[17]

11 Daarenboven is er een sterke tendens om meer en meer aandacht te besteden aan de situationele preventie. De studies inzake sociale preventie zijn er tot op heden niet in geslaagd om op eenduidige wijze de criminogene factoren te bepalen die crimineel gedrag doen ontstaan.

Onderzoeken, vooral verricht door het Home Office, naar de efficiëntie van een situationele aanpak geven positieve uitkomsten.[18] Vandaar dat een dieper inzicht in het concept en de werking van deze, aanvankelijk met misprijzen bekeken, benadering aangewezen is.

4. Situationele preventie

12 Situationele preventie werd als begrip geïntroduceerd door Clarke (Home Office) in 1977.[19] De stelling is dat de criminologische theorieën, ongeacht hun oriëntatie weinig ruimte bieden voor preventieve actie. In plaats van crimineel gedrag uit te leggen als dispositie ziet hij het als het resultaat van onmiddellijke keuze en beoordeling vanwege de dader. Het sleutelwoord van deze benadering

---

15. MERK, B., 'Zum Stellenwert der Prävention innerhalb der Verbrechungsbekämpfung' in *Polizei und Prävention*, BUNDESKRIMINALAMT (ed.), 1975, (179), 181.
16. STEINMETZ, C.H.D., 'Een aanzet tot een victimologische risico-analyse. Een denkmodel bij het voorkomen van kleine criminaliteit', *Justitiële Verkenningen*, 1980, (5), 7.; HOUGH, J.M., CLARKE, R.V.G. en MAYHEW, P., *o.c.*, (1), 2-3.
SCHOLTE-UBING, R., *Policing for a secure society. A programme of pratical measures for police strategies*, niet gepubliceerde lezing gegeven tijdens de IIIe Cranfield Conference on the prevention of crime in Europe, Cranfield, 22-25 april 1980, 6;
VERIN, J., 'Les comités de prévention Interrogations sur les objectifs, les moyens et les stratégies', *Annales Internationale de Criminologie* 1979-1980, 67; PICCA, G., 'L'initiative française des comités de prévention de la violence et de la criminalité', *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique*, 1980, (163), 168.
17. HOUGH, J.M., CLARKE, R.V.G. en MAYHEW, P. *o.c.*, (1), 2-3; SCHOLTE-UBING, R., *o.c.*, 6; STEINMETZ, C.H.D., *o.c.*, (5), 7; HARRIS, L. 'Introduction' in *The Cranfield Papers*, *o.c.*, (8), 9.
18. 'Reducing crime: The findings of research' in *Crime Reduction*, HOME OFFICE, London, 1983, W.
19. CLARKE, R.V.G., 'Situational crime prevention: theory and practice', *British Journal of Criminology*, 1980, (136) 145.

is gelegenheidsvermindering. Onder gelegenheid wordt hier verstaan de materiële mogelijkheid om het misdrijf te plegen én het geringe risico zoals dat het door de dader beoordeeld wordt.

13 Uiteraard is deze benadering niet toepasselijk op alle criminaliteitsvormen (passionele moorden) maar er zijn voldoende bewijzen voorhanden die aantonen dat het mogelijk is om na een zorgvuldige beschrijving en analyse van specifieke misdrijven effectieve oplossingen voor te stellen die de gelegenheden verminderen.[20]

14 Situationele preventie hanteert de volgende technieken: Objectbeveiliging (door het te verstevigen of het te verwijderen van het object), het wegnemen van de middelen die nodig zijn om het misdrijf te begaan[21], het verminderen van de opbrengst die uit een misdrijf voorkomt[22], toezicht (formeel, informeel en door aangestelden) en omgevingsbeheer.[23]

Het valt buiten het bestek van dit artikel om dieper hierop in te gaan. Wel dient aangehaald te worden dat de toepassing van deze technieken aanleiding kan geven tot neveneffecten: onrustgevoelens kunnen ontstaan of toenemen; er kan verschuiving optreden (in de tijd, in de ruimte, in de modus operandi en in het type misdrijf) en, voorlichtingsactiviteiten kunnen leiden tot receptwerking waarmee bedoeld wordt dat potentiële daders de gegeven beveiligingsinformatie omgekeerd gaan toepassen.

15 Nauw verwant aan het concept van situationele preventie maar van Amerikaanse oorsprong en iets verschillend in de gebruikte technieken is 'crime prevention through environmental design - CPTED'.[24]

Om deze preventie door middel van vormgeving van de omgeving in werking te stellen zijn vier technieken beschikbaar: toegangscontrole, toezicht, bevorderen van intermenselijke activiteiten in een zone en het aanmoedigen van een positieve ingesteldheid van de bewoners tegenover hun woon- en werkomgeving.[25]

Opmerkelijk is in ieder geval dat situationele preventie en CPTED in dezelfde periode onafhankelijk van elkaar tot stand zijn gekomen.

---

20. Voorbeelden hiervan zijn samengebracht in *Designing out crime*, CLARKE, R.V.G. en MAYHEW, P. (ed.), *o.c.*
21. Toepassing: het invoeren van de controle op wapenbezit op luchthavens ter voorkoming van vliegtuigkapingen.
22. De meest typische toepassing is het merk- en registreerprogramma dat door de politiediensten gevoerd wordt.
23. Deze term wordt slechts in vage termen omschreven en wordt het beste duidelijk gemaakt door een voorbeeld: het afstemmen op elkaar van het sluitingsuur van een danszaal op de beschikbaarheid van openbaar vervoer of omgekeerd.
24. JEFFREY, C.R., *Crime prevention through environmental design*, London Sage, 1977.
25. POYNER, B., *Design against crime. Beyond defensible space*, London, Butterworths, 1983, 8; zie STANLEY, P., *La prévention du crime par l'aménagement du milieu*, Canada, Toronto, 1967, 67 p., vertaald samengevat in 'Uitgangspunten in basisveronderstellingen van preventie door middel van vormgeving van de omgeving', *Justitiële Verkenningen l.c.*, 46-51.

5. Politiële preventie

16 De stijging van de geregistreerde criminaliteit, de lage ophelderingsgraad, de experimenten die aantonen dat de loutere aanwezigheid op het terrein slechts een geringe invloed kan hebben op het criminaliteitsprobleem en de toegenomen werklast zijn de belangrijkste factoren die ertoe leidden dat ook binnen de Belgische politiediensten gezocht werd naar bruikbare alternatieven.[26]

Dit leidde in 1982 voor wat de rijkswacht betreft tot het oprichten van een Bureau Voorkoming Misdrijven (BVM) dat ondertussen specifieke preventiecampagnes initieerde vooral in het domein van de eigendomsdelicten middels voorlichting inzake de objectbeveiliging. In een aantal gevallen werd een daling van de geregistreerde feiten vastgesteld; in de meerderheid van de gevallen was dit niet het geval. De oorzaken hiervoor zijn echter identificeerbaar zodat, mits betere beheersing van de randvoorwaarden van een project, de tot nu toe gevolgde aanpak zeker hoopgevend is.

17 Een eerste reden is de moeilijkheid om bij dergelijke acties elk der gebruikte technieken te evalueren. Bekommerd om de doelstelling – risicoverlaging – te bereiken tracht men een maximum aan technieken aan te wenden zodat zelfs bij positieve resultaten het niet duidelijk is welke actie verantwoordelijk is voor welk resultaat. Hieraan dient onmiddellijk toegevoegd dat het takenpakket van de politiediensten in vrij grote mate door de bevolking zelf via oproepen wordt vastgelegd dat weinig ruimte biedt voor gerichte actie en de intensiteit ervan sterk beïnvloedt.[27]

Een andere remmende factor is het tot voor kort ontbreken van enige fenomeenanalyse die verder reikt dan een louter statistisch overzicht van de behandelde criminaliteitsvorm.[28]

Daarenboven bevestigen de opgezette campagnes dat kleinschaligheid de meeste kansen op succes biedt. Dit impliceert vaak tijdrovende en omslachtige onderzoeken omdat, en dit in tegenstelling tot de verkeersongevallenregistratie, de geautomatiseerd opgeslagen gegevens opgebouwd zijn rond het aspect 'verder onderzoek' en niet rond het 'voorkomen'.[29]

Een andere reden is dat rijkswacht en politie wel bevoegd zijn voor preventie maar er zeker geen exclusieve rechten op heeft en op kan hebben. Preventie impliceert een maatschappelijk geïntegreerde aanpak wat betekent dat maatschappelijke organisaties, administratieve overheden en burgers bewust moeten worden gemaakt van het probleem en van de mogelijkheden, dat zij hieraan vervolgens een hoge prioriteit moeten geven en dat de betrokken partijen niet langs elkaar heen maar samenwerken.[30]

---

26. Zie STEINMETZ, C.H.D. 'Een aanzet tot victimologische risico-analyse', *l.c.*, 7; VADER, R.J. 'Politiële misdaadvoorkoming', *justitiële verkenningen, o.c.*, 36; HEAL, K., 'The police, research and crime control', *Research Bulletin*, 1982, (16), 17.
27. BRUGGEMAN, W., 'Naar een vernieuwde preventieve aanpak', *o.c.*, 5.
28. Zie BRUGGEMAN, W. en BERKMOES, H., 'Analyse van de geregistreerde diefstallen', *Revue van de Rijkswacht*, 1984. Nr 4, 8.
29. Ibid., 7; zie ook *Crime Prevention*, Home office circulaire, Londen, 30 januari 1984, 2.
30. VAN DIJK, B., 'Preventie: een zaak voor iedereen', *l.c.*, 284.

18 Al deze factoren beklemtonen eens te meer de beperkte specifieke actiemogelijkheden voor de politiediensten.[31] Hun voornaamste inbreng situeert zich als aanbrengers van probleemsituaties bij de bevoegde overheid en het mede-voorstellen van beheersende maatregelen; het coördineren van preventieve activiteiten die (mede) door andere organisaties worden uitgevoerd dient niet te behoren tot hun takenpakket.[32]

Een andere onrechtstreekse bijdrage die van de politiediensten moet verlangd worden is het verhogen van de graad van toegankelijkheid van de criminaliteitsgegevens die zij bezit ten behoeve van wetenschappelijk (universitair) onderzoek m.b.t. fenomeenanalyse en het aanvaarden van externe evaluatie.

6. Nationale structuren

19 Ter bevordering van een maatschappelijk geïntegreerde aanpak en van een gedecentraliseerd veiligheidsbeleid worden thans Provinciale Commissies voor criminaliteitspreventie opgericht waarin de administratieve overheid, de politie en de rijkswacht vertegenwoordigd zijn.

20. Een lokale aanpak, beneden het niveau van de provincie, is een noodzaak voor een situationele aanpak. Het is echter duidelijk dat maatregelen van sociale preventie zich uitstrekken over verschillende departementen. De installatie van een Hoge Raad voor Preventie, zoals aangekondigd door de Minister van Binnenlandse Zaken[33] moet toelaten ook in dit luik van de preventie vooruitgang te boeken.

7. Besluiten en toekomstperspectieven

21 Zonder afbreuk te doen aan de meerwaarde van een sociaal-preventieve aanpak van het criminaliteitsprobleem, is het duidelijk dat voorlopig van situationele aanpak meer heil te verwachten is.

Deze stelling werd trouwens reeds erkend vooraleer het concept zelf ontstond. Wij denken hier bijvoorbeeld aan het wettelijk bepalen van de hoeveelheid alcohol die kon aangekocht worden als maatregel tegen het alcoholisme in het begin van deze eeuw.

De beschikbaarheid van structuren waarin deze benadering kan gestimuleerd worden moet ons dan ook optimistisch stemmen.

22 Nochtans moet aanvaard worden dat preventie slechts een middel is in het geheel van een criminele politiek en dat de resultaten slechts een beperkte impact kunnen hebben, ook omdat nogal wat remmende factoren beschreven werden.

---

31. STAAL, B., 'Na "politie in verandering": ervaringen om vooruit te zien', *Algemeen Politieblad*, 1985, 7.
32. VAN DIJK, B., *l.c.*, 287.
33. NOTHOMB, C.f., 'Veiligheid daar zorgen wij best samen voor': een informatiecampagne inzake preventie van inbraak en van diefstal in wagens. - Persconferentie, 12 februari 1985, 5.

23 Tenslotte blijkt duidelijk de behoefte aan een betere fenomeenkennis en criminaliteitsanalyse en aan inzichten, die reeds ten dele bestaan, in aangifte- en sociale controle-mechanismen.

8. Voorbeelden van projecten

Hierna volgen twee projecten die hetgeen voorafgaat duidelijk illustreren: het project te Eeklo is een voorbeeld van een sociaal preventieve aanpak terwijl de autodiefstallencampagne zich hoofdzakelijk op het situationele model inspireert.

1. Preventie van criminaliteit en afwijkend gedrag bij jongeren district Eeklo

Uitgangspunt: café- en dancingbezoek (leeftijd en alcoholgebruik).

Thema's: spijbelen, vandalisme, vechten, fietsdiefstallen, zedenfeiten, (nacht)lawaai.

lawaai.

Het project

De Rijkswacht opteert reeds enkele jaren voor preventieprojecten. Meerdere domeinen werden reeds bestudeerd en behandeld.

Het besluit om de jongerenproblematiek te belichten werd o.a. ingegeven door het feit dat de regio Eeklo een groot aantal jongeren telt, vooral scholieren. Verder blijkt uit nationale enquêtes dat een aantal mensen nogal bekommerd is om de jeugd(criminaliteit). Daarnaast speelden de rijkswachtinterventies, -waarnemingen en -ervaringen ook een rol. Hieruit mag echter niet afgeleid worden dat wij overmatig geconfronteerd worden met de jeugd.

Dit project bevat in een eerste deel enkele algemene beschouwingen i.v.m. criminaliteit en afwijkend gedrag bij jongeren, evenals over preventie. Daarna wordt de methode beschreven volgens dewelke onderzocht werd welk deelgebied uit deze ruime jeugdbeschermingssfeer aanvankelijk het meest interessant is om preventief te behandelen. Daartoe werd in elke brigade een vaste medewerker (rijkswachter) aangezocht om deel uit te maken van een werkgroep, die het project zou begeleiden. Verder werd een hoop studiematerieel en dokumentatie geraadpleegd en werden 'specialisten' inzake jeugdbescherming geïnterviewd. Daarnaast werden eigen cijfergegevens bekeken en gaven de rijkswachters uit de brigades hun opinies en adviezen betreffende dit project. Uiteindelijk werden drie contactvergaderingen ingericht waarop alle betrokken partijen uitgenodigd werden: burgemeesters, politiediensten, schooldirecties, verantwoordelijken van oudervereniging en, opvangtehuizen en ook jeugdhuizen en verenigingen. Dit gaf 60 % aanwezigen, wat een ruime opkomst mag genoemd worden. Het is immers zo dat de medewerking en het initiatief van deze organisaties en instanties van zeer groot belang is.

Het resultaat van het aanwenden van deze hoger beschreven middelen was een eensgezinde keuze door de werkgroep om café- en dancingbezoek als uitgangspunt te nemen, met nadere aandacht voor de leeftijdsgrens en het alcoholgebruik.

De evaluatie

Half juni 1984, *na 1 jaar werking*, hebben wij gepoogd een *evaluatie* rond te krijgen, die een kleine interne tussentijdse beoordeling van half juli 1983 opslorpt.

De beschouwingen ervan zien wij NIET als een wetenschappelijk evaluatie-onderzoek; dit wegens gebrek aan de nodige tijd, middelen en achtergrond. Deze evaluatie is WEL een kritische bezinning over de stand van zaken, door de werkgroep uitgevoerd, in de stille hoop dat hiermee een bescheiden bijdrage kan geleverd worden tot een beter jeugdbeleid dat meer oorzaakgericht kan werken.

Dé hamvraag is natuurlijk: hoe zo'n project evalueren? Dit kan aan de hand van objectieve criteria (feiten en cijfergegevens die gemeten (kunnen) worden) en subjectieve normen (niet meetbare reacties, medewerking,... kortom, de respons).

Men zal vaststellen dat in het project vooral geopteerd werd voor kwalitatieve doelen, eerder dan kwantiteit na te streven aan de hand van statistieken. Het ligt dus voor de hand dat de evaluatie vooral een controle zal zijn van deze niet-meetbare gegevens.

Om uiteenlopende redenen dienen statistieken over deze materie sterk gerelativeerd te worden, zeker als men met het (hoge) dark number rekening houdt. Daarenboven kan moeilijk nagegaan worden of eventuele veranderingen in causaal verband staan met ons project. Verder zijn de documentatie en de statistieken van de Rijkswacht niet afgestemd op dergelijke diepgaande criminologische opzoekingen. Aldus zou het onderzoek van feiten- en cijfermateriaal een zeer grote manuele inspanning vergen, die naar ons gevoel zeker NIET opweegt tegen de geringe bruikbaarheid van deze gegevens. Geen cijfers dus.

Om de evaluatie uit te voeren werd dan vooral nagegaan in hoeverre de doelstellingen in de praktijk konden worden hard gemaakt. Dit kon waargenomen worden via de interesse voor, de medewerking aan en de reacties op dit project, eenmaal de middelen in praktijk uitgevoerd worden; op een subjectieve manier. Dit is misschien niet altijd zeer duidelijk (laat staan meetbaar) doch het verloop werd van nabij gevolgd en d.m.v. tussentijdse evaluaties konden wij de gepaste conclusies trekken.

Hoe dan ook, een evaluatie zal toch wel altijd meer vragen oproepen dan zij kan beantwoorden.

Een aantal thema's die er nauw mee samenhangen, zoals spijbelen, vandalisme, vechten, fietsdiefstallen, zedenfeiten en (nacht)lawaai komen ook uitgebreid aan bod.

De doelgroep bestaat uit jongeren van 14 tot 21 jaar en het project loopt vanaf mei '83 tot... in de brigades van het district Eeklo, dat nagenoeg het hele Meetjesland omvat.

In het tweede deel komt dan de eigenlijke praktische uitwerking van dit alles aan bod. Per thema wordt een systematisch weerkerend schema aangewend: probleemstelling, fenomenologie, doelstellingen, middelen, voorbereiding van de evaluatie, uitvoering en evaluatie. Daar staan ook diverse principes beschreven die gemeenschappelijk zijn voor alle besproken onderwerpen, b.v.: signaleringsafspraken, progressief optreden, neveneffecten, voorlichtings- opvoedings- en bewustmakingsactiviteiten naast andere (toezichts)maatregelen, iedereen betrokken, ruimer dan alleen politie en rijkswacht, contact uitbaters...

Het is onbegonnen werk om per actiegebied een synthese van het schema te geven, daarom beperken we ons tot enkele uit het oog springende maatregelen: fotomap en tekenwedstrijd over vandalisme, toezicht en controles bij regelmatig vechten, fietsregistratiekaart, (nacht)lawaai: preventieve metingen en toezicht.

Vermits wij via een aantal van onze doelstellingen beroep deden op medewerking van de buitenwereld, meenden wij een niet geringe inspanning te moeten doen om de intenties van ons project aan onze deelgroep(en) en aan het ruime publiek bekend te maken. Dit maakt het eerste deel uit van de evaluatie. In het tweede luik gaan we dan na in welke mate en van wie respons viel waar te nemen. Dat wordt zowel voor het hele project als per thema besproken, alvorens algemeen te besluiten.

Zo hebben we ondervonden dat wat betreft de bekendmaking wij goede medewerking kregen van de media en van een aantal diensten of organisaties die ons vroegen bij een of andere voorlichtings-, bewustmakings- of opvoedingsactiviteit. Hierdoor kwam er ook veel vraag los naar onze brochure, waarin onze uitgangspunten en preventieve bedoelingen werden neergeschreven. De affiches waren nuttig ter ondersteuning van bepaalde thema's, doch aan de duidelijkheid en de vormgeving valt nog wat bij te schaven.

Als we de respons algemeen overlopen, merken we dat een deel van onze rijkswachters terzake positief ingesteld was, een ander deel gaf redenen op voor geringere motivatie.

Van de gemeentediensten hebben wij weinig reactie gehad en van de meeste politiekorpsen noteerden wij een eerder passieve interesse, hoewel het in onze bedoeling lag om hen er meer actief bij te betrekken. Niettemin staan zij door hun aard dichter bij de bevolking en treden ze meer regelend (preventief?) op zonder dat dit in een project kadert.

Een aantal uitbaters reageerde goed, terwijl anderen vooral commerciële ambitie aan de dag legden, meestal gepaard gaand met het bezit van een kort geheugen wat betreft gemaakte afspraken.

Alhoewel enkele individuele gevallen van probleemleerlingen o.a. via onze medewerking op een voortreffelijke wijze werden opgelost, kregen wij van de scholen slechts 1 reactie. Ook de ouders van jongeren waarbij onze diensten tussenkwamen, getuigden van onverschillig-

heid. Daarentegen vingen we gunstige signalen op van de jeugd zelf en van sommige van hun verenigingen of huizen. En dit is zeer verheugend, temeer daar het project over en voor hen bedoeld was. Ons project leidde ook tot betere contacten met het jeugdparket in het algemeen.

Het publiek reageerde meestal positief, en we stelden tevens vast dat dergelijk project misschien door beter geplaatste personen of instanties kon worden gelanceerd, doch dat hiervan nog niets getoond werd.

Bij de beschouwingen over de respons per thema, hebben we ondervonden dat onze aanwezigheids- en herinneringspolitiek, zowel anoniem als wat minder discreet, veel vruchten afwierp. In sommige cafés en dancings wordt het echter nodig dat we verder gaan dan louter observatie en aanmaning, en zelf controle op de leeftijd en het alcoholgebruik gaan uitvoeren.

Een recent fenomeen dat bij het spijbelen kan invloed hebben, is dat van de lunaparken. Hoeft het gezegd dat wij die evolutie op de voet volgen?

Het foto-album over vandalisme kreeg veel belangstelling en samen met het vechten kan hier gezegd worden dat een combi die af en toe op bepaalde parkings verschijnt, soms wonderen doet.

Voor de fietsdiefstallen menen wij dat alleen een degelijke en uniforme wetgevende regeling inzake registratie en merken hier succes kan oogsten, hoewel wij dit ondertussen reeds nastreefden met de fietspas en toezichtsdiensten... In de nabije toekomst zal dit via de gemeenten mogelijk worden.

Voor zedenaangelegenheden zien wij vooral heil in de opvoeding (tot relatievaardigheid), en het (nacht)lawaai werd met wisselende kansen preventief aangepakt.

Als we dit alles nog een overlopen, menen we in dit besluit te mogen schrijven dat er aan alle doelstellingen gewerkt werd, soms zelfs met redelijk resultaat. De mogelijke neveneffecten worden dan ook in de hand gehouden.

Dit project heeft ons heel veel goede contacten opgeleverd, tevens een aantal drempels verlaagd en het vertrouwen in en het imago van de Rijkswacht gunstig beïnvloed.

Niettemin ondervonden we, ondanks veel inspanningen tot bekendmaking en het algemene enthousiasme tot samenwerking dat reeds bleek bij de voorbereiding, dat er toch nog mensen en diensten, begaan met deze problematiek, onwetend waren over ons project. Van anderen, die wel op de hoogte waren, kregen we weinig of geen respons, althans minder dan we verwachtten. Dit stemt ons tot nadenken en dan rijzen bij ons volgende vragen: Was er wel interesse uit die hoeken? Stroomde de info door naar de geschikte mensen? Was er voldoende interne communicatie, zowel bij hen als bij ons? Hebben zij misschien toch iets gedaan dat wij echter niet weten? Was onze methode van aanpak wel de juiste, of dient ze aangepast?

Het voornaamste is echter wel dat een en ander ten gevolge van het project onder de aandacht werd gebracht, dat er iets losgemaakt werd.

Met deze evaluatie willen we het project niet begraven. Vermits er weinig behoefte werd geregistreerd om thema's bij te nemen, zoals weglopen, verkeer, drugs,... loopt het project onveranderd verder, en blijven we steeds bereid om links of rechts onze medewerking te verlenen.

Wie graag meer over dit project verneemt, kan het basisdokument én de evaluatie in brochurevorm bekomen op volgend adres: Rijkswacht District Eeklo, t.a.v. Kapitein VAN CRAENENBROECK, Kaaistraat, 25, 9900 Eeklo

2. Diefstallen van en in voertuigen

Algemeen

Op basis van een fenomeenstudie werd beslist in Kortrijk en Menen een project op te zetten m.b.t. de diefstal van en in voertuigen tijdens de periode 1 december 1983 - 31 januari 1984; respectievelijk 50 % en 58 % der vaststellingen van de vorige jaren gebeurden immers rond de jaarwisseling. De actie werd uitgevoerd in samenwerking met de gemeentelijke politie en ondersteund door het provinciebestuur.

Middelen

De volgende technieken werden aangewend:
- een affiche 'Uw auto is toch geen warenhuis? Maak hem dus zelf leeg voor een ander het doet', bestemd om verspreid te worden op parking, in de omgeving van scholen, openbare gebouwen, sport- en ontspanningscentra en op andere openbare plaatsen;
- een informatiefolder betreffende de beveiligingsmogelijkheden van een voertuig om te verdelen op de parkings en in voor het publiek toegankelijke gebouwen (stadhuis, postkantoor,...);
- een verkleinde afdruk van de affiche om als betaalde advertentie te laten verschijnen in meerdere edities van een lokaal weekblad;
- een 'waarschuwingsbrief' om op te sturen aan eigenaars van wagens die het voertuig onveilig hadden achtergelaten;
- een enquêteformulier om op te sturen samen met de waarschuwingsbrief;
- bewakings- en toezichtsdiensten uitgevoerd te Kortrijk door een daartoe opgericht 'preventieteam' van zes personeelsleden;
- een persconferentie die de actie aankondigde;
- een bijzondere informatie-uitwisseling tussen de betrokken politiediensten, los van de bestaande.

Doelstelling

Het project had tot doel:
- het aantal feiten met 20 % te doen dalen, tijdens betrokken periode;
- de ophelderingsgraad te doen toenemen;
- de aangifte- en getuigenbereidheid te verhogen.

Evaluatie

- De cijfergegevens toonden dat het aantal autodiefstallen, vergeleken met dezelfde periode van het jaar voordien daalde van 28 naar 20 en het aantal opgehelderde gevallen steeg van 1 naar 5; diefstallen uit voertuigen daalden van 32 naar 18 doch de ophelderingsgraad bleef ongewijzigd.
- De opheldering heeft echter meer te maken met het toeval dan wel met een verhoogde informele zonale controle.
- Het aantal feiten in de gemeenten rond beide agglomeraties nam ten gevolge van de actie niet toe.
- De bewakingsdiensten hielden toezicht hetzij in burger, hetzij in uniform op de kritieke plaatsen gedurende 70 % (Kortrijk) en 30 % (Menen) van de kritieke uren bepaald door de fenomeenstudie.

Hun optreden leidde tot 9 aanhoudingen tijdens de controles.
- Uit de controles van de wagens bleek dat daar waarvoor de actie circa 50 % der voertuigen onveilig werden achtergelaten dit daalde tot 9 % bij het einde van de actie. In Menen daalde dit van 19 tot 3 %.
- Van de 3027 waarschuwingsbrieven werden er 11 % teruggestuurd. Hieruit bleek dat 78 % op de hoogte was van de campagne, 43 % werd ervan ingelicht door de affiche, 29 % tengevolge van een contact met een politiedienst.

Op de vraag of ze hun gedrag gewijzigd hebben tengevolge van de campagne, antwoorden 74 % bevestigend. Meestal verwijderde men de diefstalgevoelige voorwerpen en gebruikte men het stuurslot.

Verder verloop

Het daaropvolgende jaar werd gedurende dezelfde periode een gelijkaardige actie ondernomen, mits enige uitbreiding en aanpassing.

Het aantal autodiefstallen en het aantal diefstallen uit voertuigen daalde opnieuw t.o.v. de vorige periode; de ophelderingsgraad bleef ongewijzigd.

In tegenstelling tot de vorige actie, mede dank zij thuis bezoeken van sommige 'overtreders', bereikte men een antwoordpercentage van 25 % op de vragenlijst. De analyse ervan toont een iets positiever beeld dan het vorig jaar. Toch dient aangestipt dat 6 % der onder-

vraagden aangaf een andere parking te kiezen omdat men aanneemt dat niet-bewaakte punten 'diefstalveilig' zijn.

Besluit

Het is duidelijk dat de evaluatie van deze actie, vooral wat betreft de resultaten van de enquêteformulieren en wat de cijfergegevens betreft van de diefstal uit voertuigen de toets van de wetenschappelijke kritiek niet zullen doorstaan: in hoeverre antwoordt men uit vrije wil en niet omdat het schrijven uitgaat van een politiedienst, in hoeverre is het antwoordpercentage representatief, enz.

Voor diefstallen uit voertuigen komt vooral het probleem van het dark number ter sprake; voor autodiefstal is dit praktisch uitgesloten zodat gerust mag gesteld worden dat het aantal feiten gedurende twee opeenvolgende jaren gedaald is.

Daarenboven bevestigt de daling van het aantal onveilige toestanden de aangegeven attitudeverandering die vastgesteld werd in de antwoordformulieren.

Bepalen welk middel verantwoordelijk is voor deze resultaten, is echter een ander probleem. Men tracht immers zoveel mogelijk middelen in te zetten om een positief resultaat te bereiken maar daardoor kan de werking van een individuele factor niet of nauwelijks geëvalueerd worden.

In afwachting van het tot stand komen van een brede, geïntegreerde, misdaadpreventie waarin ruimte gemaakt is om soortgelijke experimenten op te zetten die voldoende wetenschappelijk ondersteund zijn (het werk van het Engelse Home Office Crime Prevention Unit mag hier tot voorbeeld gesteld worden) is dit voor de politiediensten op korte termijn de enige mogelijke aanpak.

Bibliografie

ALDERSON, J., 'Concepts of preventive policing' in *The Cranfield Papers, the proceedings of the 1978 Cranfield Conference on the Prevention of Crime in Europe*, London, Peel Press, 1978, 14-24.

BRANTINGHAM, P.J. en FAUST, F.L., 'A conceptual model of crime prevention', *Crime and Delinquency*, 1976, 284-297.

BRUGGEMAN, W., *Naar een vernieuwde preventieve aanpak*, niet gepubliceerd, 1985, 23 p., 'Veilig ondernemen: schakel in de preventie', *Panopticon*, 1984, 181-193.

BRUGGEMAN, W. en BERKMOES, H., 'Analyse van de geregistreerde diefstallen', *Revue van de Rijkswacht*, 1984, Nr 4, 6-12.

BUREAU DU SOLLICITEUR GENERAL, *Ensemble pour la prévention du crime. Manuel du practicien*, Ottawa, 1984, 35 p.

BUREAU LANDELIJK COORDINATOR VOORKOMING MISDRIJVEN, *Oriënteringsnota*, 's Gravenhage, 1981, 47 p.

CLARKE, R.V.G., 'Situational crime prevention: theory and practice', *British Journal of Criminology*, 1980, 136-147.

CRANFIELD INSTITUTE, *The Cranfield Papers. The proceedings of the 1978 Cranfield Conference on the prevention of crime in Europe*, London, Peel Press, 1978, 235 p.

DEFER, A., 'Le rôle et la place de la police dans la prévention du crime', *Revue de la Police Nationale*, 40-43.

DENKERS, F.A.C.M., 'De relevantie van beleidsgericht onderzoek naar de preventie van criminaliteit', *Delikt en Delinkwent*, 1979, 601-612.

Designing out crime, CLARKE, R.V.G. en MAYHEW, P. (ed), London, HMSO, 1980, 186 p.

DIERKENS, R., *De preventie van criminaliteit. Inleidende beschouwingen*, niet gepubliceerd, 1985, 4 p.

HARRIS, L., 'Introduction' in *The Cranfield Papers. The proceedings of the 1978 Conference on the prevention of crime in Europe*, London, Peel Press, 1978, 5-11.

HEAL, K., 'The police, research and crime control', *Research Bulletin*, 1982, 16-19.

HOME OFFICE, Crime prevention, London, 1984, 7 p. -, *Crime Reduction*; London, 1983, 5 p.

JEFFREY, C.R., *Crime prevention through environmental design*, London, Sage, 1977.

KUBE, E., 'Prävention - Bestandsaufnahme und Entwicklungstendenzen', *Die Polizei*, 1982, 82-88.

HERK, B., 'Zum Stellenwert der Prävention innerhalb der Verbrechungsbekämpfung' in *Polizei und Prävention*, BUNDESKRIMINALAMT (ed.), 1975, 179-184.
NORMANDEAU, A. en HASENPUSCH, P., 'Stratégie de prévention du crime au Canada', *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique*, 1980, 9-20.
NOTHOMB, C.F., *Veiligheid, daar zorgen wij best samen voor: een informatiecampagne inzake preventie van inbraak en van diefstal in wagens*, persconferentie - 12 februari 1985, 9 p.
PETRUNIK, M., 'La prévention du crime et de la delinquance: aperçu des approches actuelles', *Impact*, 1982, 23-33.
PICCA, G., 'L'initiative française des comités de prévention de la violence et de la criminalité', *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique', 1980, 163-170.*
POYNER, B., *Design against crime. Beyond defensible space*, London, Butterworths, 1983, 188 p.
RAAD VAN EUROPA, *Recommandation N° R (83)7 du Comité des Ministres aux états membre sur la participation du public à la politique criminelle,* Straatsburg, 1983, 3 p. -, *Projet de mandat, approuvé par le Bureau du Comité Européen pour les problèmes criminelle*, PC-R-OP (83) 1, Straatsburg, 1982, 2 p. -, *Avant-projet d'introduction du rapport explicatif de la* recommandation, PC-R-OP (85) 4, Straatsburg, 1985, 4 p.
REVIERS, P., 'Criminele politiek en rijkswacht', *Revue van de Rijkswacht*, 1982, Nr 89, 4-8.
SCHOLTE - UBING, R., *Policing for a secure society. A programme of practical measures for police strategies,* niet gepubliceerd, 1980, 17 p.
SCHWIND, H.D., 'Zur Kriminalpolitischen Lage in der Bundesrepublik Deutschland' in *Präventive Kriminalpolitik, Beiträge zur ressortübergreifenden Kriminalprävention aus Forschung, Praxis und Politik*, SCHWIND, H., BERKHAUER, O. en STEINHILPER, G. (ed.). Heidelberg Kriminalistik Verlag, 1980, 103-125.
STAAL, B., 'Na "politie in verandering": ervaringen om vooruit te zien', *Algemeen Politieblad*, 1985, 3-7.
STANLEY, P., *La prévention du crime par l'aménagement du milieu*, Canada, Toronto, Bureau Solliciteur Général, 1977, 67 p.
STEINMETZ, C.H.D., 'Een aanzet tot een victimologische risico-analyse. Een denkmodel bij het voorkomen van kleine criminaliteit', *Justitiële Verkenningen,* 1980, 5-35.
VADER, R., 'Crime prevention in the Netherlands', in *the Cranfield Papers. The proceedings of the 1978 Conference on the prevention of crime in Europe* London, Peel Press, 1978, 46-55.
VAN DIJK, B., 'Preventie, een zaak voor iedereen', *Tijdschrift voor Politie*, 1983, 283-290.
VERIN, J., 'Les comités de prévention. Interrogations sur les objectifs, les moyens et les stratégies', *Annales Internationals de Criminologie*, 1979/1980, 67-77.
X, 'Antwerpen kreeg de nationale primeur. Provinciale Kommissie voor Misdaadpreventie geïnstalleerd, '*Gazet van Antwerpen*', 30 april 1985.